

Dokument je převzat ze Sb. z. a n. č. 121/20 v plném znění.

Ústavní listina Československé republiky x/

H l a v a p r v n í

Všeobecná ustanovení

§ 1.

Lid je jediný zdroj veškeré státní moci v republice Československé.

Ústavní listina určuje, kterými orgány svrchovaný lid si dává zákony, uvádí je ve skutek a nalézá právo. Ona také vytyčuje meze, jichž tyto orgány nesmějí překročit, aby se nedotkly ústavně zaručených svobod občanských.

§ 2.

Stát Československý je demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident.

§ 3.

Území Československé republiky tvoří jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem (čl.I.uvoz.zák.).

Nedílnou součástí tohoto celku je a to na základě dobrovolného připojení podle smlouvy mezi hlavními a přidruženými mocnostmi a Československou republikou v Saint Germanien-Laye ze dne 10. září 1919 samosprávné území Podkarpatské Rusi, které bude vypraveno nejširší autonomií, slučitelnou s jednotností republiky Československé.

Podkarpatská Rus má vlastní sněm, který si volí předsednictvo.

Sněm Podkarpatské Rusi je příslušný usnášet se o zákonech ve všech jazykových, vyučovacích, náboženských, místní správy, jakož i v jiných věcech, které by naň přenesly zákony Československé republiky. Zákony usnesené sněmem Podkarpatské Rusi, projeví-li prezident republiky s nimi souhlas svým podpisem, vyhlášují se ve zvláštní sbírce a podepisuje je také guvernér.

---

x/ Pro potřeby studia byla do sborníku zařazeny pouze Ústavní listina Československé republiky z roku 1920, nejsou proto uváděny další zákony, které jsou součástí ústavního vývoje republiky do 29. září 1938. Ústavní listina sehrála významnou roli při obnovení samostatnosti ČSR a s řadou změn platila až do 9. května 1948. Národní shromáždění Československé republiky přijalo ústavu dne 29. února 1920, zákonem č. 121 Sb.z. a n.č.

Podkarpatská Rus budiž v Národním shromáždění Československé republiky zastoupena přiměřeným počtem poslanců (senátorů) podle příslušných volebních řádů československých.

V čele Podkarpatské Rusi je guvernér jmenovaný prezidentem Československé republiky k návrhu vlády a odpovědný také sněmu Podkarpatské Rusi.

Funkcionáři Podkarpatské Rusi budou podle možnosti vybíráni z jejího obyvatelstva.

Podrobnosti, zvláště o právu volit a o volitelnosti do sněmu upravují zvláštní ustanovení.

Zákon Národního shromáždění, který určí hranice Podkarpatské Rusi, tvoří součást ústavní listiny.

§ 4.

Státní občanství v Československé republice je jediné a jednotné.

Podmínky nabývání, účinku a zániku státního občanství Československé republiky určuje zákon.

Příslušník cizího státu nemůže být zároveň příslušníkem Československé republiky.

§ 5.

Hlavním městem republiky Československé je Praha.

Barvy republiky jsou bílá, červená a modrá.

Státní znak a vlajky upravují zákony.

H l a v a d r u h á

Moc zákonodárna. Složení a působnost Národního shromáždění a jeho obou sněmoven.

§ 6.

Moc zákonodárnou vykonává pro celé území Československé republiky Národní shromáždění, skládající se ze dvou sněmoven; sněmovny poslanecké a senátu.

§ 7.

Zákonodárná a správní činnost zemských sněmů zanikla.

Pokud zákon Národním shromážděním usnesený neustanovuje jinak, platí pro celé území Československé republiky.

§ 8.

Sněmovna poslanecká má 300 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

§ 9.

Právo volit do sněmovny poslanecké mají všichni státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.

§ 10.

Volitelní jsou státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli aspoň 30. roku věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.

§ 11.

Volební období poslanecké sněmovny trvá 6 let.

§ 12.

Podrobnosti o výkonu práva volebního a provádění voleb obsahuje řád volení do sněmovny poslanecké.

§ 13.

Senát má 150 členů, kteří se volí podle všeobecného, rovného, přímého, tajného práva hlasovacího podle zásady poměrného zastoupení. Volby konají se v neděli.

§ 14.

Právo volit do senátu mají všichni státní občané republiky Československé bez rozdílu, kteří překročili 26. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám zákona o složení a pravomoci senátu.

§ 15.

Volitelní jsou státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří dosáhli 45. roku věku svého a vyhovují ostatním podmínkám zákona o složení a pravomoci senátu.

§ 16.

Volební období senátu trvá 8 let.

§ 17.

Podrobné předpisy o výkonu práva volebního a provádění voleb obsahuje zákon o složení a pravomoci senátu.

§ 18.

Nikdo nesmí být zároveň členem obou sněmoven.

§ 19.

O platnosti voleb do sněmovny poslanecké i do senátu rozhoduje volební soud.

Podrobnosti upravuje zákon.

§ 20.

Vykonal-li zaměstnanec ve státních službách, byv zvolen do Národního shromáždění, slib jako člen jeho, dává se, pokud je členem Národního shromáždění, na dovolenou, má po tu dobu nárok na své stálé příjmy služební mimo přídavek místní nebo činovní, jakož i nárok na postup časový. Vysokoškolská profesora mají nárok na dovolenou. Použijí-li tohoto práva, platí o nich totéž, co o ostatních státních zaměstnancích.

Jiní veřejní zaměstnanci, pokud jsou členy Národního shromáždění, mají nárok na dovolenou.

Členové Národního shromáždění mohou být ustanoveni placenými státními zaměstnanci teprv rok po tom, kdy přestali být členy Národního shromáždění.

Ustanovení to nevztahuje se vůbec na ministry. Časové omezení jednoho roku v předešlé odatavci uvedené nevztahuje se na poslance (senátory), kteří byli státními zaměstnanci, nežli byli zvoleni do Národního shromáždění, pokud zůstanou v téže oboru služby.

Členy ústavního soudu, přísedící soudu volebního a ti, kdo jsou členy župních zastupitelstev, nemohou být zároveň členy Národního shromáždění.

§ 21.

Členové obou sněmoven mohou se kdykoliv vzdát svého mandátu.

§ 22.

Členové Národního shromáždění vykonávají svůj mandát osobně; nesmějí od nikoho přijímat příkazů.

Nesmějí se obracet k veřejným úřadům ku podpoře osobních zájmů stran. Toto ustanovení nevztahuje se na členy Národního shromáždění, pokud takové zakročování k úřadu patří jen k výkonu jejich pravidelného povolání.

V první schůzi sněmovny, již se zúčastní, vykonávají tento slib: "Slibuji, že budu věren republice Československé a že budu zachovávat zákony a mandát svůj zastávati podle svého nejlepšího vědomí a svědomí". Odepření slibu nebo slib s výhradou má bez dalšího v zápětí ztrátu mandátu.

§ 23.

Členové Národního shromáždění nemohou být vůbec stíháni pro své hlasování ve sněmovně nebo ve sněmovních výborech. Pro výroky učiněné tam při výkonu mandátu podrobení jsou jen disciplinární moci své sněmovny.

§ 24.

K jakémukoli trestnímu nebo disciplinárnímu stíhání člena Národního shromáždění pro jiné činy nebo opomenutí jest třeba souhlasu příslušné sněmovny. Odepře-li sněmovna souhlas, jest stíhání na vždy vyloučeno.

Tato ustanovení nevztahují se na trestní odpovědnost, kterou člen Národního shromáždění má jako odpovědný redaktor.

§ 25.

Byl-li člen některé sněmovny dopaden a zatčen při trestném činu samotném, soud nebo jiný příslušný úřad je povinen ihned oznámit zatčení předsedovi příslušné sněmovny. Neprojeví-li sněmovna, nebo nezasedá-li Národní shromáždění - výbor, zvolený podle § 54, do 14 dnů ode dne zatčení souhlas s další vazbou, vazba přestává. Souhlasí-li tento výbor s další vazbou, rozhodne o ní sněmovna do 14 dnů ode dne svého sejití.

§ 26.

Členové obou sněmoven mají právo odepřít svědectví o věcech, které jim byly svěřeny jako členům sněmovny, a to i když členy jejich býti přestali. Vyňaty jsou případy, kde jde o svádění člena některé sněmovny k zneužití mandátu.

§ 27.

Členové obou sněmoven mají nárok na náhradu, jejíž výši stanoví zákon.

§ 28.

President republiky je povinen svolat obě sněmovny ke dvěma řádným zasedáním v roce: jarnímu a podzimnímu. Jarní musí se začít v březnu, podzimní v říjnu.

Kromě toho svolává sněmovny podle potřeby k zasedáním mimořádným. Žádá-li o to alespoň nadpoloviční většina členů sněmovny poslanecké nebo senátu u předsedy vlády, udávajíc předmět jednání, president je povinen svolat sněmovny tak, aby se sešly do 14 dnů ode dne podané žádosti; kdyby toho neučinil, sejdou se sněmovny současně do dalších 14 dnů k vyzvání svých předsedů.

Uplynuly-li od posledního řádného zasedání aspoň 4 měsíce, president republiky je povinen, žádají-li o to aspoň dvě pětiny některé sněmovny (odst. 2), svolati sněmovny tak, aby se sešly do 14 dnů ode dne podané žádosti. Kdyby toho neučinil, sněmovny sejdou se zároveň do dalších 14 dnů k vyzvání svých předsedů.

§ 29.

Zasedání obou sněmoven se začíná a končí vždy zároveň.

§ 30.

Prezident republiky prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené. Může je odročiti nejdéle na jeden měsíc nejvýše jednou v roce.

§ 31.

Prezident republiky má právo rozpouštět sněmovny.

Práva tohoto nesmí užití posledních šest měsíců svého volebního období. Po uplynutí volebního období, jakož i rozpuštění některé sněmovny jest provést nové volby do 60 dnů.

Rozpuštění senátu nestaví trestního řízení zahájeného před senátem podle §§ 67 a 79.

§ 32.

Každá sněmovna jest způsobilá usnášeti se - pokud není v tomto zákoně jinak stanoveno - za přítomnosti aspoň třetiny všech členů. Ku platnosti usnesení je třeba nadpoloviční většiny přítomných.

§ 33.

K usnesení o vypovězení války, ke změně této ústavní listiny a jejich součástí je třeba třípětinové většiny všech členů v každé sněmovně.

§ 34.

Usnesení poslanecké sněmovny na obžalobu prezidenta republiky, předsedy vlády a členů vlády může se státi toliko většinou dvou třetin za přítomnosti dvou třetin poslanců.

Řízení před senátem jako trestním soudem upravuje zákon.

§ 35.

Každá sněmovna zvolí si sama své předsednictvo a ostatní funkcionáře.

§ 36.

Schůze poslanecké sněmovny i senátu jsou veřejné. Schůze neveřejné mohou se konati jen v případech stanovených jednacím řádem.

§ 37.

Základní zásady jednání a styky obou sněmoven mezi sebou, jakož i s vládou a na venek vůbec, upravují se v rámci předpisů ústavních zvláštním zákonem. Svoje vnitřní poměry upravuje každá sněmovna jednacím řádem, který vydá ve vlastní působnosti.

Dokud se sněmovna poslanecká a senát neusnesou na novém jednacím řádě, platí pro ně jednacím řád usnesený dosavadním Národním shromážděním.

§ 38.

Konají-li obě sněmovny společnou schůzi jako Národní shromáždění (56., 59., 65.), platí pro toto shromáždění jednací řád sněmovny poslanecké.

Takovou společnou schůzi svolává předseda vlády a řídí ji předseda sněmovny poslanecké.

Jeho náměstkem je předseda senátu.

§ 39.

Ministři mají právo účastnit se kdykoli schůzí v obou sněmovnách a ve všech výborech. Budiž jim uděleno slovo, kdykoli o to žádají.

§ 40.

Z žádosti kterékoli sněmovny nebo jejího výboru dostavši se ministr osobně do schůze.

Jinak se může ministr dát zastupovat úředníky svého odboru.

§ 41.

Návrhy zákonů mohou vycházet buď od vlády nebo od kterékoli sněmovny.

Ke každému návrhu zákona podanému členy některé sněmovny budiž přiložen rozpočet o finančním dosahu osnovy a návrh na úhradu potřebného nákladu.

Vládní návrhy zákona rozpočtového i branného musí být předloženy napřed sněmovně poslanecké.

§ 42.

K ústavnímu zákonu je vždy potřebí souhlasného usnesení obou sněmoven. Totéž platí o jiných zákonech, pokud §§ 43, 44 a 48 neustanovil jinak.

§ 43.

Senát je povinen usnésti se o návrhu zákona, přijatém poslaneckou sněmovnou, do šesti neděl, o návrhu zákona rozpočtového a branného do jednoho měsíce. Sněmovna poslanecká je povinna usnést se o návrhu zákona, přijatém senátem, do tří měsíců.

Lhůty tyto počítají se ode dne, kdy vytištěné usnesení jedné sněmovny bylo dodáno sněmovně druhé, a mohou být dohodou obou sněmoven prodlouženy nebo zkráceny. Lhůta jednoměsíční daná senátu pro vyřízení osnovy zákona rozpočtového a branného nemůže být prodloužena.

Uplyne-li za příslušné lhůty volební období sněmovny, které má jednat o usnesení sněmovny druhé, nebo byla-li ona sněmovna rozpuštěna, odročena, nebo bylo-li její zasedání ukončeno, plyne pro ni lhůta nová od nejbližší její schůze.

Neučiní-li druhá sněmovna ve lhůtách v předcházejících odstavcích stanovených usnesení, má se za to, že souhlasí s usnesením sněmovny první.

§ 44.

Usnesení poslanecké sněmovny stane se zákonem přes odchýlné usnesení senátu, když se sněmovna poslanecká usnese nadpoloviční většinou všech svých členů na tom, že setrvává na svém původním usnesení. Zamítl-li však senát tříčtvrtinovou většinou svých členů osnovu v poslanecké sněmovně přijatou, stane se osnova zákonem, setrvá-li poslanecká sněmovna na svém usnesení třípětinovou většinou všech svých členů.

Návrhy senátu dodávají se poslanecké sněmovně. Zamítne-li je, a setrvá-li senát na svém původním usnesení nadpoloviční většinou všech svých členů, dodá své usnesení znovu poslanecké sněmovně. Zamítne-li poslanecká sněmovna usnesení senátu nadpoloviční většinou všech svých členů po druhé, nestane se usnesení senátu zákonem.

Osnovy takto zamítnuté nemohou být v žádné sněmovně před uplynutím jednoho roku znovu podány.

Změní-li některá sněmovna usnesení sněmovny druhé, rovná se to zamítnutí.

§ 45.

Má-li se některá sněmovna znovu usnášeti o osnově zákona, na které se již jednou usnesla, anebo znovu jednat o osnově zákona v druhé sněmovně přijaté (§ 44, odst. 2), a byla-li ona sněmovna rozpuštěna, nebo uplynulo-li mezi tím její volební období, než-li mohla se usnésti po druhé, pokládá se nové její usnesení za druhé usnesení podle § 44.

§ 46.

Zamítlo-li Národní shromáždění vládní návrh zákona, může se vláda usnésti, aby hlasováním lidu bylo rozhodnuto, má-li se zamítnutý vládní návrh státi zákonem. Usnesení vlády musí být jednomyslné.

Hlasovací právo má každý, kdo je oprávněn volit do poslanecké sněmovny.

Podrobnosti upravuje zákon.

Hlasování lidu není přípustné o vládních návrzích zákonů, jimiž má být měněna nebo doplněna ústavní listina a její součásti (čl. I. uvoz. zák.).

§ 47.

Prezident republiky má právo vrátit s připomínkami zákon usnesený Národním shromážděním do měsíce počítajíc ode dne, kdy usnesení Národního shromáždění bylo dodáno vládě.

§ 48.

Setrvávají-li obě sněmovny při hlasování podle jmen na vráceném zákonu nadpoloviční většinou všech svých členů, zákon budiž vyhlášen.

Nebylo-li dosaženo takové souhlasné většiny v obou sněmovnách zákon budiž vyhlášen, když se na něm při opětném hlasování podle jmen usnesla sněmovna poslanecká většinou tří pětín všech svých členů.

Jde-li o zákon, k jehož přijetí je třeba vyšší přítomnosti členů a většiny zvláště význačné, je třeba, aby vrácený zákon byl přijat za této vyšší přítomnosti a význačnou většinou.

Ustanovení § 45 platí obdobně.

§ 49.

K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen a to způsobem, jak ustanovuje zákon.

Zákony se vyhlášují touto větou: "Národní shromáždění republiky Československé usneslo se na tomto zákoně".

Zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po uplynutí lhůty stanovené v § 47. Užije-li však prezident republiky svého práva tamže uvedeného, zákon budiž vyhlášen do osmi všedních dnů po té, kdy opětné usnesení Národního shromáždění (§ 48) bylo vládě oznámeno.

§ 50.

V každém zákoně sluší uvést, kterému členu vlády se ukládá jeho provedení.

§ 51.

Zákon podpisuje prezident republiky, předseda vlády a ministr výkonem zákona pověřený. Nemá-li zaneprázdněný nebo churavý prezident náměstka, podpisuje zaň předseda vlády.

Předseda vlády je při podpisování zákonů zastupován způsobem určeným v § 71.

§ 52.

Každá sněmovna je oprávněna interpelovat předsedu a členy vlády ve věcech jejich působnosti, zkoumat správní úkony vlády, volit výbory, jimž ministerstva poskytují informace, usnášet se na adresách a rezolucích.

Předseda a členové vlády jsou povinni odpovídat na interpelace členů sněmoven.

§ 53.

Výkon kontroly státního hospodářství finančního a státního dluhu upravuje zákon.

§ 54.

1) V době od rozpuštění některé sněmovny nebo od uplynutí jejího volebního období až do opětného sejití sněmoven, dále po dobu, po kterou zasedání

jejich je odročeno nebo ukončeno, činí neodkladná opatření, i když by k nim jinak bylo třeba zákona, a koná dozor na moc vládní a výkonnou 24 členný výbor, do něhož zvolí za sebe 16 členů a tolikéž náhradníků sněmovna poslanecká a 8 členů a tolikéž náhradníků senát vždy na jeden rok. Náhradník se volí pro určitého člena.

2) První volby vykonají se ihned, jakmile se obě sněmovny ustaví. Členové předsednictva v obou sněmovnách hlasují. Když byly vykonány volby do některé sněmovny, volí se v nově ustanovené sněmovně členové výboru, i když jednoletá doba dosavadních členů neuplynula.

3) Volí se podle zásady poměrného zastoupení. Sdružování stran je přípustné. Dohodnou-li se všechny strany, koná se volba výboru z pléna. Odpor nejvýše 20 poslanců nebo 10 senátorů není tomu na překážku.

4) Členové výboru podrží své funkce, až noví budou zvoleni. Náhradníci nastupují za členy, kteří trvale nebo přechodně své funkce nemohou vykonávat. Ubude-li některý člen nebo náhradník ve volebním období, konají se za ně za zbytek období volby doplňovací. Nově zvolený člen musí náležet téže skupině jako člen ubylý, leč by skupina ta buď nenavrhla kandidáta nebo odepřela voleb se účastniti.

5) Člen vlády nemůže být členem nebo náhradníkem výboru.

6) Jakmile výbor byl zvolen, zvolí předsedu a druhého místopředsedu z členů zvolených sněmovnou poslaneckou a prvního místopředsedu z členů zvolených senátem.

7) Pro členy výboru platí ustanovení §§ 23 až 27 ústavní listiny.

8) Výbor je příslušný ve všech věcech náležících do zákonodárné a správní působnosti Národního shromáždění, ale není oprávněn:

- a) volit presidenta republiky nebo jeho náměstka;
- b) měnit zákony ústavní (čl. I. uvoz. zák.) a příslušnost úřadu, leč by šlo o rozšíření působnosti úřadů už zřízených novými úkoly;
- c) ukládat svými opatřeními nové trvale finanční povinnosti občanům a rozšiřovat brannou povinnost, trvale zatěžovat státní finance nebo zcizovat státní majetek;
- d) dávat souhlas k vypovězení války.

9) K opatření, k němuž by jinak bylo třeba zákona, nebo má-li být schváleno vydání nebo úhrada mimo rozpočet, je třeba souhlasu nadpoloviční většiny členů.

10) Ve všech ostatních případech stačí k usnášení přítomnosti polovice členů výboru a nadpoloviční většina všech přítomných. Předseda hlasuje jen při rovnosti hlasů.

11) Neodkladná opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, jsou přípustna jen k návrhu vlády schváleném presidentem republiky.

12) Opatření výboru v předešlém odstavci uvedená mají prozatímní platnost zákona, musí být vyhlášena s poukazem na § 54. Ústavní listiny ve Sbírce zákonů a nařízení, a podepisuje je prezident republiky, předseda vlády nebo jeho náměstek, a aspoň polovice ministrů. Opatření, kterým prezident republiky odepřel souhlas, nelze vyhlásit.

13) Působnost ústavního soudu vztahuje se na opatření, k nimž by jinak bylo třeba zákona, a buďtež mu vládou předložena zároveň s vyhlášením ve Sbírce zákonů a nařízení. Ústavnímu soudu náleží, aby rozhodl, zda-li opatření jemu předložená vyhovují odst. 8 lit.b).

14) Předseda výboru a jeho náměstek podávají v nejbližší schůzi poslanecké sněmovny a senátu zprávu o činnosti výboru a to, i když členy poslanecké sněmovny nebo senátu být přestali.

H l a v a t ř e t í

Moc vládní a výkonná

§ 55.

Nařízení vydávat lze jen ku provedení určitého zákona a v jeho mezích.

Prezident republiky

I.

§ 56.

Prezident republiky je volen Národním shromážděním (§ 38).

Volen může být státní občan Československé republiky, který je volitelný do sněmovny poslanecké a dosáhl 35 let věku (§ 67).

§ 57.

Ku platnosti volby je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny úhrnného počtu členů sněmovny poslanecké i senátu v čas volby a třípětinové většiny přítomných.

Nevedla-li dvojí volba k cíli, koná se užší volba mezi těmi kandidáty, kteří obdrželi nejvíce hlasů. Zvolen je, kdo obdržel nejvíce hlasů. Jinak rozhoduje los.

Podrobnosti upravuje zákon.

§ 58.

Volební období počítá se ode dne, kdy nově zvolený prezident vykonal slib podle § 65.

Volební období trvá sedm let.

Volba se koná poslední 4 neděle, nežli volební období úřadujícího prezidenta uplyne.

Nikdo nemůže být více než dvakrát po sobě zvolen. Kdo byl prezidentem po dvě po sobě jdoucí volební období, nemůže opět zvolen býti, dokud od skončení posledního období neuplyne sedm let; ustanovení toto nevztahuje se na prvního prezidenta Československé republiky.

Dřívější prezident zůstává ve své funkci, pokud nebyl zvolen prezident nový.

§ 59.

Zemře-li prezident anebo vzdá-li se své funkce ve volebním období, vykoná se nová volba podle ustanovení §§ 56 a 57 na dalších 7 let. Národní shromáždění (§ 38) budiž k tomu konci svoláno do 14 dnů.

§ 60.

Pokud nový prezident není zvolen (§ 59), nebo je-li prezident zaneprázdněn nebo churav tak, že nemůže vykonávat svého úřadu, přísluší výkon jeho funkcí vládě, která může pověřit svého předsedu jednotlivými úkony.

§ 61.

Je-li prezident déle než 6 měsíců zaneprázdněn nebo churav (§ 60), a usnese-li se na tom vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů, Národní shromáždění (§ 38) zvolí náměstka prezidentova, jehož úřad trvá, dokud překážka nepomine.

V době, kdy někdo podle § 58 nemůže být prezidentem, nemůže být ani jeho náměstkem.

§ 62.

Pro volbu náměstka platí totéž, co pro volbu prezidenta.

§ 63.

Prezident republiky nesmí být zároveň členem Národního shromáždění. Kdyby náměstkem prezidentovým byl zvolen člen Národního shromáždění, nesmí potud, pokud je náměstkem, vykonávat mandát v Národním shromáždění.

Hlavním sídlem prezidentovým je Praha.

II.

§ 64.

Prezident republiky:

1. zastupuje stát na venek. Sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Smlouvy obchodní, dále smlouvy, z kterých pro stát nebo občany plynou jakákoli břemena majetkové nebo osobní zejména i vojenská, jakož i smlouvy, jimiž

se mění státní území, potřebují souhlasu Národního shromáždění. Pokud jde o změny státního území, souhlas Národního shromáždění se dává formou ústavního zákona (čl. I uvoz. zák.);

2. přijímá a pověřuje vyslance;
3. prohlašuje válečný stav, vypovídá s předchozím souhlasem Národního shromáždění válku a předkládá mu sjednaný mír k vyslovení souhlasu;
4. svolává, odročuje a rozpouští Národní shromáždění (§ 28 - 31) a prohlašuje zasedání sněmoven za ukončené;
5. má právo vraceti s připomínkami usnesené zákony (§ 47) a podpisuje zákony Národního shromáždění (§ 51), sněmu Podkarpatské Rusi (§ 3) a opatření výboru podle § 54;
6. podává ústně nebo písemně Národnímu shromáždění zprávu o stavu republiky a doporučuje mu k úvaze opatření, která pokládá za nutná a účelná;
7. jmenuje a propouští ministry a stanoví jejich počet;
8. jmenuje vysokoškolské profesory vůbec, dále soudce, státní úředníky a důstojníky, počínajíc VI. hodnostní třídou;
9. uděluje dary a penze z milosti k návrhu vlády;
10. má vrchní velitelství veškeré branné moci;
11. uděluje milost podle § 103.

Veškerá moc vládní a výkonná, pokud ústavní listinou nebo zákony Československé republiky vydanými po 15. listopadu 1918 není a nebude výslovně vyhrazena prezidentovi republiky, přísluší vládě (§ 70).

III.

§ 65.

Prezident republiky slibuje před Národním shromážděním (§ 38) na svou čest a svědomí, že bude dbát blaha republiky i lidu a šetřit ústavních a jiných zákonů.

§ 67.

Trestně může býti stíhán jen pro vlezradu, a to před senátem na obžalobu sněmovny poslanecké (§ 34). Trestem může býti jen ztráta úřadu presidentského a způsobilosti tohoto úřadu později znovu nabytí.

Podrobnosti upravuje zákon.

§ 68.

Jakýkoli prezidentův úkon moci vládní nebo výkonné potřebuje k své platnosti spolupodpisu odpovědného člena vlády.

§ 69.

Ustanovení o prezidentovi republiky platí také o jeho náměstkovi (§ 61).

Vláda

§ 70.

Předsedu a členy vlády (ministry) jmenuje a propouští prezident republiky. Pravidelným sídlem vlády je Praha (§ 6, II.).

§ 71.

Vláda volí ze sebe náměstka předsedova, který předsedu zastupuje. Nemohl-li by ho zastupovati ani náměstek, činí tak věkem nejstarší člen vlády.

§ 72.

Prezident republiky stanoví, který z členů vlády řídí jednotlivá ministerstva.

§ 73.

Členové vlády skládají do rukou presidenta republiky slib na svou čest a své svědomí, že budou svědomitě a nestranně konati své povinnosti a budou šetřiti ústavních a jiných zákonů.

§ 74.

Žádný člen vlády nesmí být členem představenstva nebo dozorčí rady, ani zástupcem akciových společností a společností s ručením omezeným, pokud tyto společnosti se zabývají činností výdělkovou.

§ 75.

Vláda je odpovědna poslanecké sněmovně, která ji může vysloviti nedůvěru. K usnesení je třeba přítomnosti nadpoloviční většiny poslanců, nadpoloviční většiny hlasů a hlasování podle jmen.

§ 76.

Návrh na vyslovení nedůvěry musí být podepsán nejméně sto poslanci a přikáže se výboru, který o něm podá zprávu, nejdéle do osmi dnů.

§ 77.

Vláda může podati v poslanecké sněmovně návrh na vyslovení důvěry. O návrhu tom se jedná, aniž byl přikázán výboru.

§ 78.

Vyslovila-li poslanecká sněmovna vládě nedůvěru anebo zamítla-li vláda návrh na vyslovení důvěry, musí vláda podati demisi do rukou presidenta

republiky, který určuje, kdo vede vládní věci, pokud nová vláda nebude ustavena.

Došlo-li k demisi vlády v době, kdy není ani presidenta ani jeho náměstka, rozhoduje o demisi vlády a činí opatření o prozatímním vedení vládních věcí výbor uvedený v § 54.

§ 79.

Poruší-li předseda nebo členové vlády úmyslně nebo z hrubé nedbalosti v oboru své úřední působnosti ústavní nebo jiné zákony, jsou trestně odpovědní.

Právo k obžalobě přísluší sněmovně poslanecké (§ 34). Trestní řízení provádí senát.

Podrobnosti upravuje zákon.

§ 80.

Vláda rozhoduje ve sboru, který je schopen usnášeti se, je-li přítomna mimo předsedu nebo jeho náměstka (zástupce) nadpoloviční většina ministrů.

§ 81.

Vláda rozhoduje ve sboru zejména:

- a) o vládních předlohách pro Národní shromáždění, o vládních nařízeních (§ 84), jakož i o návrzích, aby president republiky užil svého práva podle § 47;
- b) o všech věcech politické povahy;
- c) o jmenování soudců, státních úředníků a důstojníků od VIII. třídy, pokud přísluší ústředním úřadům nebo o návrzích na jmenování funkcionářů, které jmenuje president republiky (§ 64 č. 8).

§ 82.

President republiky má právo býti přítomen a předsedati schůzím vlády, vyžádati si od vlády a jednotlivých jejích členů písemné zprávy o každé věci, která náleží od oboru jejich působnosti.

§ 83.

President republiky má právo pozvati vládu nebo její členy k poradě.

§ 84.

Každé nařízení vládní podpisuje předseda vlády nebo jeho náměstek (zástupce) a ministři pověřeni jeho provedením, nejméně však polovina ministrů.

Ministerstva a nižší správní úřady

§ 85.

Působnost ministerstev upravuje se zákonem.

§ 86.

V nižších státních úřadech správních budiž dle možnosti zastoupen živel občanský a budiž postaráno při správních úřadech o nejvydatnější ochranu práv a zájmů občanstva (správní soudnictví).

§ 87.

Nikdo nemůže býti zároveň voleným členem úřadu nižšího a úřadu, který je úřadu nižšímu nadřízen nebo vykonává nad ním moc dohlédací.

Výjimky z této zásady stanoví zákon.

§ 88.

Soudní ochranu proti správním úřadům poskytuje v nejvyšší stolici soud složený z neodvislých soudců a zřízení pro území celé republiky.

Podrobnosti upravuje zákon.

§ 89.

Jak jsou ustrojeny nižší úřady státní správy, určuje se v zásadě zákonem, jenž podrobnou úpravu může svěřiti nařízení.

§ 90.

Do oboru moci nařizovací náleží zřizovati a organizovati státní úřady obstarávající jen správu hospodářskou bez jakékoli výsostné pravomoci.

§ 91.

Složení a působnost svazů samosprávných upravují zvláštní zákony.

§ 92.

Pokud stát ručí za škodu způsobenou nezákonným výkonem veřejné moci, určuje zákon.

§ 93.

Veřejní zaměstnanci dbejtež v úřední své činnosti ústavních a jiných zákonů. Totéž platí o občanských členech správních úřadů (sborů).

H l a v a č t v r t á

Moc soudcovská

§ 94.

Soudnictví vykonává se státními soudy; zákon stanoví jejich organizaci, příslušnost věcnou i místní, jakož i řízení před nimi.

Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci.

Jen v řízení trestním mohou býti zavedeny soudy výjimečné a to pouze v případech zákonem předem stanovených a na dobu obmezenou.

§ 95.

Soudní moc v civilních právních věcech přísluší soudcům civilním a to buď řádným anebo mimořádným a rozhodčím, soudní moc v záležitostech trestních přísluší občanským soudcům trestním, pokud není zvláštním zákonem přikázána trestním soudům vojenským, anebo pokud věci tyto nemají být podle všeobecných předpisů projednávány v trestním řízení policejním nebo finančním.

Pro celé území Československé republiky zřízen jest jediný nejvyšší soud.

Příslušnost poroty může býti na čas zastavena v případech zákonem stanovených.

Pravomoc soudů vojenských může býti rozšířena na obyvatelstvo civilní podle zákonných ustanovení jen v době války a to jen pro činy spáchané v této době.

§ 96.

Soudnictví jest ve všech stolicích odděleno od správy.

Řešení sporů o příslušnost mezi soudy a úřady správními upravuje zákon.

§ 97.

Zákon stanoví podmínky nutné k dosažení úřadu soudce z povolání.

Služební poměry soudců upraví zvláštní zákon.

§ 98.

Veškerí soudcové vykonávají svůj úřad neodvisle, jsouce vázáni jen zákonem.

Přísahou služební soudcové příslibtež, že budou zachovávatí zákony.

§ 99.

Soudcové z povolání jsou ustanovováni na svá místa vždy trvale; proti své vůli mohou býti přeloženi, sesazeni nebo do výslužby dáni jen v případech nové organizace soudní po dobu zákonem stanovenou nebo na základě právoplatného disciplinárního nálezu; do výslužby mohou býti dáni na základě právoplatného nálezu také, když dosáhnou stáří zákonem stanoveného. Podrob-

nosti ustanovuje zvláštní zákon, jenž též stanoví, za jakých podmínek mohou býti soudcové suspendováni z úřadu.

Senáty u sborových soudů I. a II. stolice jsou po celý rok stálé; výjimky stanoví zákon.

§ 100.

Soudcové z povolání nesmějí zastávat jiných funkcí placených stálých neb občasných, pokud zákon nestanoví výjimky.

§ 101.

Rozsudky vyhlašují se jménem republiky.

Líčení před soudy jest ústní a veřejné; rozsudky ve věcech trestních prohlašují se vždy veřejně; veřejnost při přelíčení má býti vyloučena jen v případech zákonem stanovených.

V řízení před soudy trestními platí zásada obžalovací.

§ 102.

Soudcové mají právo, řešíce určitou právní věc, zkoumati platnost nařízení, při zákoně jen zkoumati, byl-li řádně vyhlášen (§ 51).

§ 103.

Presidentu republiky přísluší právo udíleti amnestii, promíjeti nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzení trestními soudy, zvláště též ztrátu volebního práva do Národního shromáždění a jiných zastupitelských sborů, jakož i - s vyloučením trestních činů soukromožalobních - nařizovati, aby soudní trestní řízení nebylo zahajováno nebo nebylo v něm pokračováno.

Tato práva nepřislušejí presidentovi republiky, jde-li o členy vlády obžalované nebo odsouzené podle § 79.

§ 104.

Jak ručí stát a soudcové za náhradu škody, kterou tito způsobili tím, že porušili právo a konání svého úřadu, stanoví zvláštní zákon.

§ 105.

Ve všech případech, ve kterých úřad správní podle zákonů o tom vydaných rozhoduje o nárocích soukromoprávních, volno jest straně tímto rozhodnutím dotčené po vyčerpání opravných prostředků dovolávati se nápravy pořadem práva.

Podrobnosti upravuje zákon.

H l a v a p á t á

Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské

R o v n o s t

§ 106.

Výsady pohlaví, rodu a povolání se neuznávají.

Všichni obyvatelé republiky Československé požívají v stejných mezích jako státní občané této republiky na jejím území plné a naprosté ochrany svého života i své svobody nehledíc k tomu, jakého jsou původu, státní příslušnosti, jazyka, rasy nebo náboženství. Úchytky od této zásady jsou přípustny jen pokud právo mezinárodní dovoluje.

Tituly smějí být uvedeny jen, pokud označují úřad nebo povolání. Toto ustanovení netýká se akademických hodností.

S v o b o d a o s o b n í a m a j e t k o v á

§ 107.

Svoboda osobní se zaručuje. Podrobnosti upravuje zákon jako součást této ústavní listiny.

Omezení nebo odnětí osobní svobody je možné jen na základě zákona. Rovněž jen na základě zákona může veřejná moc od občana požadovat osobních výkonů.

§ 108.

Každý státní občan československý může se usazovat na kterémkoli místě Československé republiky, nabývat tam nemovitostí a vykonávat výdělkovou činnost v mezích všeobecných právních ustanovení.

Omezení tohoto práva je možné jen v zájmu veřejném na základě zákona.

§ 109.

Soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem.

Vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není nebo nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá.

§ 110.

Právo vystěhovati se do ciziny může být omezováno jen zákonem.

§ 111.

Daně a veřejné dávky vůbec mohou se ukládati jen na základě zákona.

Rovněž jen na základě zákona možno tresty hroziti a je ukládati.

S v o b o d a d o m o v n í

§ 112.

Právo domovní je neporušitelné.

Podrobnosti upravuje zákon jako součást této ústavní listiny.

S v o b o d a t i s k u , p r á v o s h r o m a ž ě o v a c í a s p o l k o v é

§ 113.

Svoboda tisku, jakož i právo klidně a beze zbraňě se shromažďovati a tvořiti spolky jsou zabezpečeny. Jest proto v zásadě nedovoleno podrobovati tisk předběžné cenzuře. Výkon práva spolčovacího a shromažďovacího upravují zákony.

Spolek může býti rozpuštěn jen, když jeho činností byl porušen trestní zákon nebo veřejný pokoj a řád.

Zákonem mohou se zavésti omezení zvláště pro shromáždění na místech sloužících veřejné dopravě, pro zakládání spolků výdělečných a pro účast cizinců v politických spolcích. Tímto způsobem se může stanoviti, jakým omezením podléhají zásady předcházejících odstavců za války nebo tehdy, vypuknou-li uvnitř státu události ohrožující zvýšenou měrou republikánskou státní formu, ústavu nebo veřejný klid a pořádek.

§ 114.

Právo spolčovací k ochraně a podpoře pracovních (zaměstnaneckých) a hospodářských poměrů se zaručuje.

Všeliké činy jednotlivců nebo sdružení, jež se jeví úmyslným rušením tohoto práva, jsou zakázány.

P r á v o p e t i č n í

§ 115.

Právo petiční přísluší každému; právnickým osobám a sdružením jen v mezích jejich působnosti.

T a j e m s t v í l i s t o v n í

§ 116.

Tajemství listovní je zaručeno.

Podrobnosti upravuje zákon.

S v o b o d a u č e n í a s v ě d o m í

S v o b o d a p r o j e v u m í n ě n í

§ 117.

Každý může v mezích zákona projevovati mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem apod.

Totéž platí o právnických osobách v mezích jejich působnosti.

Výkon tohoto práva nesmí nikomu býti na újmu v jeho pracovním nebo zaměstnaneckém poměru.

§ 118.

Vědecké bádání a hlásání jeho výsledků, jakož i umění jest svobodné, pokud neporušuje trestního zákona.

§ 119.

Veřejné vyučování budiž zřízeno tak, aby neodporovalo výsledkům vědeckého bádání.

§ 120.

Zřizovati soukromé vyučovací a vychovávací ústavy je dovoleno jen v mezích zákonů.

Státní správě přísluší vrchní vedení a dozor na veškeré vyučování a vychovávání.

§ 121.

Svoboda svědomí a vyznání jest zaručena.

§ 122.

Všichni obyvatelé republiky Československé mají v stejných mezích jako státní občané republiky Československé právo vykonávati veřejně i soukromě jakékoli vyznání, náboženství nebo víru, pokud výkon ten není v nezhodě s veřejným pořádkem a řádem nebo s dobrými mravy.

§ 123.

Nikdo nesmí býti ani přímo ani nepřímo nucen k účasti na jakémkoli náboženském úkonu s výhradou práv plynoucích z moci otcovské nebo poručenské.

§ 124.

Všecka náboženská vyznání jsou si před zákonem rovna.

§ 125.

Vykonávati určité náboženské úkony může býti zakázáno, odporují-li veřejnému pořádku nebo veřejné mravnosti.

Manželství a rodina

§ 126.

Manželství, rodina a mateřství jsou pod zvláštní ochranou zákonů.

Branná povinnost

§ 127.

Každý způsobilý státní občan republiky Československé je povinen podrobiti se vojenskému výcviku a uposlechnouti výzvy k obraně státu.

Podrobnosti upravuje zákon.

Hlava šestá

Ochrana menšin národních, náboženských a rasových

§ 128.

Všichni státní občané republiky Československé jsou si před zákonem plně rovni a požívají stejných práv občanských a politických nehledíc k tomu, jaké jsou rasy, jazyka nebo náboženství.

Rozdíl v náboženství, víře, vyznání a jazyku není žádnému státnímu občanu republiky Československé v mezích všeobecných zákonů na závalu, zejména pokud jde o přístup do veřejné služby, k úřadům a hodnostem, anebo pokud jde o vykonávání jakékoli živnosti nebo povolání.

Státní občané republiky Československé mohou v mezích všeobecných zákonů volně užívat jakéhokoli jazyka ve stycích soukromých a obchodních, ve věcech týkajících se náboženství, v tisku a jakýchkoli publikacích anebo ve veřejných shromážděních lidu.

Tím však nejsou dotčena práva, jež státním orgánům v těchto směrech přísluší podle platných nebo budoucně vydaných zákonů z důvodů veřejného pořádku a bezpečnosti státní i účinného dozoru.

§ 129.

Zásady jazykového práva v republice Československé určuje zvláštní zákon, tvořící součást této ústavní listiny.

§ 130.

Pokud státním občanům přísluší podle všeobecných zákonů právo zakládati, řídit a spravovati vlastním nákladem ústavy lidumilné, náboženské a sociální, školy a jiné ústavy výchovné, jsou státní občané, nehledíc k národnosti, jazyku, náboženství a rase, sobě rovni a mohou v těchto ústavech volně používat svého jazyka a vykonávat svoje náboženství.

§ 131.

V městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých jiného jazyka než československého, zaručuje se dětem těchto československých občanů ve veřejném vyučování v mezích všeobecné úpravy vyučovací přiměřená příležitost, aby se jim dostalo vyučování v jejich vlastní řeči, při čemž vyučování československé řeči může býti stanoveno povinným.

§ 132.

Pokud ve městech a okresích, v nichž jest usedlý značný zlomek státních občanů československých, náležících k menšinám náboženským, národním a jazykovým, mají býti určité částky vynaloženy na výchovu, náboženství nebo lidumilnost z veřejných fondů, podle rozpočtu státního, rozpočtů obecných nebo jiných veřejných, zabezpečuje se těmto menšinám v mezích všeobecných předpisů pro veřejnou správu platných přiměřený podíl na požitku a používání.

§ 133.

Provedení zásad §§ 131 a 132 a zvláště vymezení pojmu "značného zlomku" vyhrazuje se zvláštním zákonům.

§ 134.

Jakýkoliv způsob násilného odnárodňování je nedovolený. Nešetření této zásady může zákon prohlásiti za jednání trestné.